

pokončalo in vse druge sadike, pa tudi zelišča, ki se zastran lepšega zasajajo, uničilo, ako bi se ne skrbelo bolj za to, da se ohranijo koristni tički, ki nam v logih in vrtilih gosence trebijo.

Podučne stvari.

Kako na Angležkem pijance pijanosti odvajajo.

Na Angležkem imajo neko dišečo vodo, po kateri je že mnogo pijancev popustilo pijančevanje. Ta voda je po Jon Vine Hall-u, poveljniku parobroda „Gread Eastern“, prišla na glas. Ta mož je bil pijančevanju tako podvržen, da mu ni bilo mogoče, tej razvadi slovó dati, čeravno si je na vso moč v to prizadeval. Naposled se obrne do nekega slovečega zdravnika za svét. Zdravnik mu dá predpis, po katerem se je celih sedem mesecev zvesto držal. In zdaj so ga vse poprejšnje želje po pijančevanju popustile, akoravno je bil popred že leta in leta suženj te sramotne strasti. Ta recept, ktereja je pozneje razglasiti dal, in po katerem se je mnogo drugim pijancem pomagalo, se tako-le glasi: Žveplenega železa (Eisensulfat) naj se vzame 5 granov, magnezije 10 granov, dišeče vode iz poprove mete 10 kvinteljcev, cveta muškatovega oreha (Muskatnussgeist) 1 kvintelj. Te vode se vzame dvakrat na dan.

Kako prav za prav dela na pijanca, da ga odvadi pijančevanja, ne moremo dokazati; skušnja je pa vsaki pot vredna.

Starinske stvari.

0 besedi „Sualiternicum“,

po Plinijevi „Histor. natur. XXXVII. c. 2. jantar (electrum).“

Spisal Davorin Terstenjak.

Že starodavni narodi so jantar (smolski kamen, Bernstein) zelo čislali, posebno pa so ga Rimljani visoko cenili. Grki so ga dobivali po Phoiničanih, in so iz njega delali ovratnice in obročke. Ako se smé Hyginu verjeti, se že v Hesiodovih spisih jantar omenja, kateri je v 9. stoletji pred Kristusom živel. Po basnih paganskega bogočastja je bil jantar nastal iz solz Helia, sester Phaetonovih, ktere so objokovale svojega nesrečnega brata, pa od bogov so bile spremenjene v drevesa, in tok njihovih solz se je utrdil v jantar.

Tudi Homerjeve pesmi omenjajo zlate z jantarom prepletene verižice. Po Herodotu se je dobival jantar iz najskrajnih zapadnih dežel (Herodot 3, 115.), kjer se Eridanos steka v severno morje. 320. leta pred Kristusom so poslali grški naseljenci (kolonisti) v Masilii svojega učenega rojaka Phytea v posebni ladiji na pruski bok, kakor Strabon (IV. 5) in Plini trdita, kateri je pri Guttonih jantar našel. Gotovo je, da so Phoiničani in Grki z jantarom tržili že od 490. do 449. leta pred Kristusom, in da je ta trgovina še tudi pod vladarstvom Rimljanov noter do 4. stoletja trajala. Herodotova reka Eridanos je današnja Duna (Rudon), kar so kritični starinoslovci do dobrega dokazali. Od ondodnih krajin pa so držale tri trgovaške ceste do Grkov, in sicer ena kraj Dnjepra do grških naselbin pri črnem morji v mesto Olbia, druga pa skozi ravnine današnjega Poljskega čez Karpate skozi važno dolino, Panonijo do jadranskega morja; tretja pa skozi Germanijo, Galio do Masilie.

Ob početku jantara so pri nekdanjih narodih vladale različne misli. Po Aristotelovem sporočilu so jantar imeli za semen slonovo, po Demosthenovem

za strjeno lisovo ali bistrovidovo scavnico, po Cardanovem za peno morskih psov, Buffonu je mineralski strd itd. Kakor pa so mnenja o početku jantarovem bila različna, tako tudi poznamovanja.

Nekdanji Aestianci (Aestni, Aestii, Aestyi) po Strabonu (I. c. 63.) *Ἀστίωνες* Pythejevi, so jantar imenovali: glesum, kakor Tacit (*Germ. XLV.*) trdi. Zeus ima Aestiance za latvijsk (leticus) rod, kateri je soroden s slovanskim. Ker še v srbščini nahajamo glasati, perlucere, tedaj gles pomenja „perlucidus“, po takem to, kar staronemško: *börren* = goreti, svetiti, in Bernstein toraj v pomenu = glesum. Staro ime latvijskega roda so pozneje prijeli finski (čudski) Esti. Poznamovanje glesum za jantar so od latvijskih Etov sprejeli tudi Germani, kakor Solin (c. XXXIII.) piše.

Pri Latinih se jantar tudi velí: *succinum*, in Plini misli, da zarad tega, ker je iz soka (*succus*) dreves nastal, ali, ker so ga medoparzijski Skiti imenovali: *sacrium*, in pri Litevcih *sakas*, sakkar pomenja smolo; tedaj je verjetno, da *succinum* in *sacrium* je popačeno iz litevskega *serkas*, saj je jantar fosilsk po svojih lastnostih vegetabilskim smolam (Harzen) blizo stoječa tvarina.

Litevci ga še imenujejo: *gentaras*, *gintaras*, *jentaras*; Leti, pri katerih *g* prelazuje v *z*, ga zovejo *zinters*, Rusi in Čehi jantar, Magjari *gyanta*, od tod je nvn. *kentner*, in v latinščini srednjega veka: *gentarum*.*)

Slovenci poznajo: žunta, smola v silji. Kakor imeni glesum in *sacrium* pričate, so tedaj jantar ribili v deželi Litevcev, Prusov in Letov, ali tudi Slovani so ga zajemali, ktere so storoklasični pisatelji poznali pod imenom *Vendi*, *Venedi* in ki so stanovali kraj baltskega morja (primeri Timajevo: „*insulam Baltiam*“, kjer se je tudi jantar dobival).

(Konec prihodnjič.)

Šolske stvari.

Glasi izvedencev o ljudskih šolah.

Slavni kanonik gosp. Juri Grabrijan je o presesu, kako naj se uči v ljudskih šolah, ktereja smo v poslednjih „Novicah“ naznanili, med družimi na dalje rekel še te-le zlatavredne besede:

Avstrija naj vsikdar pomni, da je država raznoterih narodov, ki so si ji vseskozi zvesti stebri. Pamet tedaj zahteva, da se okrepča vsak narod, in ne slabi potem, da se mu jemlje, kar mu je Bog dal. Ponemčevanje v šoli, uradih in na pol že tudi v cerkvi je kriva pot, ki so jo nastopili nekdanj. In kaj je sad takega krivičnega postopanja? Razpor in nesloga med narodi, kateri bi imeli ko bratje v lepem edinstvu živeti. Je li to kak dobiček narodu, da, ker se ne more in noče nemški naučiti, se zavoljo tega nič ne nauči? Je li to slavno za državo, ako dela mutece iz naroda zato, ker mu skozi toliko let ni bilo dopuščeno, da bi bil njegov jezik obveljal v javnem življenji? Je li to hvale vredno, da se národna čut tako zatira, da Slovenec, ako ne govori nemški, ne velja za človeka z istimi pravicami in zmožnostmi kakor drugi?

Nemškutarji trobijo ali iz neumnosti ali iz hudo-bije, da kmetje in občine same zahtevajo nemško. To je deloma laž, deloma žalostna resnica. Laž je, ker nekteri bedasti kmetje, ki znajo revnih par nemških besed, s širocimi ustmi čenčajo, da vsa njih soseska to hoče! Resnica pa je to, da tudi pametni kmetje

*) Obče imé za jantar je Keltom in Germanom: *ambra*, *amber*, *ambyr*, gotovo iztočna beseda. Pis.